

Temps d'Escola • 6

PRIMAVERA 2019

Eina didàctica per a l'aula aragonesa de parla catalana

Edita:
Iniciativa Cultural de la Franja
Coordinació:
Pietro Cucalón Miñana
Pepa Nogués Furió
Disseny/impressió:
Terès & Antolín
Dip. Legal: TE-189-2016
tempsdescola@gmail.com

Amb la col·laboració del Seminari Autònom de professors i professores de llengua catalana i la Direcció General de Política Lingüística del Govern d'Aragó

Editorial Som Únics

Des que a principis de la legislatura que ara acaba, el Govern d'Aragó va decidir celebrar el Dia de la Llengua Materna, que es commemora el 21 de febrer declarada per la Unesco, com la gran festa de les llengües pròpies d'Aragó, les escoles s'han bolcat amb la iniciativa. Així, de les 157 activitats organitzades per esta edició en català o aragonès, moltes d'elles parteixen de l'escola.

Este curs, a més de les activitats de cada centre, hem cantat un himne comú: la cançó SOM ÚNICS del can-

tautor saragossà Alejandro Ibázar, traduïda e interpretada en català per l'IES Matarraña.

Som Únics des d'Algaió, al CRA Altorricó

La llengua és el principal patrimoni cultural d'una comunitat, tal com ho considera la Unesco, alhora que l'eina bàsica de socialització i el tret identificador de pertinença a aquella comunitat. De llengua materna només en tenim una, per això SOM ÚNICS i, seguint la cançó, tots som igual de diferents.

Festa de la Llengua Materna 2019

Fraga va acollir la presentació de l'Eixovaret a la Biblioteca infantil amb un taller de cançons pels més menuts. Un projecte de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca per fomentar la llengua ja des del naixement.

A Mequinensa els alumnes de l'IES Joaquín Torres van participar en l'acte central de la celebració de les llengües maternes d'Aragó. Una alumna nascuda l'any 1984 va llegir la Declaració de Mequinensa que es va signar en defensa del català ara fa 35 anys. A més, van interpretar diversos contes de Jesús Moncada.

A l'IES Matarraña de Vall-de-rores va tenir lloc la 2a edició de *Iaios a l'Insti*, esta vegada dedicada al cançoner popular.

El DJ de Queretes Kevin Manero va fer viure als alumnes de 4r d'ESO amb la seua màster class sobre el món dels DJ.

Durant la festa de la Llengua a Pena-roja, els alumnes de 2n d'ESO de l'IES Matarraña van presentar en públic la cançó *Únics* que ells mateixos van traduir al català i gravar com a projecte de l'assignatura de català amb la col·laboració del cantautor, Alejandro Ibázar, i els músics del Matarraña Fernando Mallén i Lorenzo Latorre.

Miniprojectes

Com es diu a cada lloc? L'Albercoc

Els alumnes i mestres dels centres ens han enviat les diferents maneres d'anomenar l'ALBERCOC a cadascuna de les seues localitats i també com ho diuen a casa seua.

A la comarca del Baix Cinca

Aubercoc a Mequinensa.

Albercoc a Torrent de Cinca, Vilella i Fraga.

Albrecoc a Saidí.

A la comarca del Baix Aragó

Albrecoc a Aiguaviva de Bergantes, la Ginebrosa, la Codonyera i la Canyada de Beric.

A la comarca de la Llitera

Abricot al Campell

A la comarca de la Ribagorça

Albaricoc a Sopeira.

A la comarca del Matarranya

Albercoc a la Freixneda, Bellmunt de Mesquí, Lledó d'Algars, Massalió, Valljunquera, la Vall de Tormo.

Abercoc/Abrecoc a Arenys de Lledó, Calaceit, Fondespala, la Portellada, Queretes, Torredarques, la Torre del Comte, Vall-de-roures.

Abricoc a a Pena-roja.

A la comarca del Baix Aragó-Casp

Albercoc a Favara, Maella i Nonasp.

Aubercoc a Faió.

Altres territoris

Ambrecoc a Nulles.

Albercoc: a Castelló.

Aubercoc: a Palma.

Ubercoc: a Sort.

Aubercoc, aubricoc, aurecoc: a Lleida

Abricoc: a Girona.

Projectes

Com passe el temps

CRA Tastavins

Cada alumne elabora el seu llibre sobre la literatura oral del Matarranya al llarg dels 9 anys escolars (infantil i primària). Així investiguen i aprenen cançons, qüentos, llegendes, endevinalles, frases fetes... que els nostres iaïos i besavis van aprendre quan eren menuts, relacionades amb el centre d'interès i els projectes que es treballen al centre tant a l'àrea de català com a les altres àrees.

Tu QRebusques?

CEIP Maria Moïner, Fraga

Cada nivell va preparar una investigació, cançó o joc lingüístic vinculat amb el seu arbre o planta apadrinada, i el propi codi QR del projecte: "Tu QRebusques?". Després, amb els mestres de ciències naturals i català van ser gravats dedicant-li el treball a l'arbre.

Amb tot el material van realitzar un vídeo que es va projectar amb motiu del dia de la llengua materna com si fos una gran estrena de cinema.

Intercanvi de cartes

CRA Alifara, CRA Olea i CEIP de Vall-de-roures

Les tres mestres de català d'aquests centres s'han coordinat per intercanviar-se cartes entre l'alumnat. Quan acaba cada trimestre, els més de 260 alumnes que hi participen ja esperen il·lusionats la carta del seu amic postal d'un altre centre.

Búbab

IES Matarranya

S'ha obert la convocatòria per participar al programa: "Recuperació i utilització educativa del poble de Búbab (Huesca)" dintre de les places per als alumnes de les llengües pròpies d'Aragó que han reservat la Direcció General d'Innovació i la Direcció General de Política Lingüística del Govern d'Aragó.

El curs passat van participar els alumnes de 1r i 2n d'ESO de l'IES Matarraña. Quina xalera!

Experiències escolars

Celebració de Carnestoltes amb els alumnes de català a l'Escola Oficial d'Idiomes Ignacio Luzán a Montsó. Van menjar truita i sardina i van petar la xerrada una estoneta.

Exposició de motades dels alumnes de 1r i 2n d'ESO a l'IES Bajo Cinca de Fraga amb motiu del Dia de la Llengua materna.

Exposició dels alumnes de 4t d'ESO de l'IES Bajo Cinca en el dia Internacional de Commemoració en Memòria de les Víctimes de l'Holocaust, el 27 de gener.

Els alumnes de 1r de batxillerat de l'IES Bajo Cinca i els alumnes de 4t d'ESO de l'IES de Mequinensa van realitzar, el dimarts dia 8 de gener, una visita guiada de les instal·lacions de TV3, a Sant Joan Despí.

Els alumnes de 1r curs d'ESO de l'IES Bajo Cinca de Fraga van decorar pel Dia de la Pau el passadís amb coloms de la Pau amb desitjos per a un món millor en el qual tots siguem una mica millors persones.

Concursos

El XVI Concurs de Lectura en Públic per a escolars tindrà lloc el proper 4 d'abril a Fraga i aplegarà els següents centres en la categoria de català:

Nivell de Primària: CEIP San José de Calasanz (Fraga), CEIP San Juan Bautista (Saidí) i CRA Ribera del Cinca (Torrent de Cinca). Nivell de Secundària: CEIP San Juan Bautista (Saidí), IES Bajo Cinca (Fraga), IES La Llitera (Tamarit de Llitera) i IES Matarraña (Vall-de-roures).

El curs passat el grup guanyador van ser les representants de l'IES Matarraña amb una selecció de textos de l'obra: Davall d'una Olivera del poeta José M. Gracia de la Codonyera. En la imatge gravant la lectura a la jornada d'experiències que els van oferir com a premi a l'IES Los Enlaces de Saragossa. Enhora a tots per presentar-s'hi i molta sort!

Articles

Música tradicional del matarranya

Les jornades de llengua materna celebren al mes de febrer a l'Institut, van acabar en una mostra de cançons populars del Matarranya. Són cançons que es poden datar en quasi uns 90 anys d'antiguitat i que han perdurat fins avui dia. Junt amb els iaies, els alumnes de 3r d'ESO, i amb la col·laboració del departament de Català, de Geografia i Història i Música, vam cantar cançons per als més menuts com: *Ralet, ralet i Mixorretamao*; cançons per a jugar com: *Pis, pissiguanya, Roda, roda sant Miquel...*

També vam fer un petit repàs de cançons de festa i per divertir-se com: *Mon pare no té nas, Baixeix les casquetes, La manta al coll, Plou i fa sol...* Vam acabar ballant tots en rogle *Lo moixó de Montpeller*, acompanyats per la gaita i el tabal.

Les cançons populars tenen una estructura harmònica molt senzilla: tònica, subdominant i dominant. Els ritmes solen ser binaris

principalment. Els ternaris es reservaven per cançons de ronda i jotes. La jota era més cadenciosa que l'actual i se solia ballar en rogle. Un exemple podria ser *De Roquetes vinc*. A les festes d'ermites, per a Pasqua, i a festes menors, no hi havia orquestra i se solia amenitzar l'estada amb la gaita (dolçaina) i el tabal. Lo tio Basilio, natural de la Freixneda, va ser un dels gaiters més coneguts i reconeguts de tota la contornada.

Francisco J. Celma Tafalla
Professor de Geografia i Història de l'IES
Matarraña

Plou i fa sol

Transcripció Musical:
Martinez. Lo Molinar.

Plou i fa sol les brui-xes se pen-ti-nen.
Plou i fa sol les se-ve-uen les o-li-ves.

Celma Tafalla, M., *Canem junts. Cançons arrelgades al Matarranya*.
Gobierno de Aragón, Valderrobres / Vall-de-roures, 2007.

Canvia el conte – Dia de la Dona

A classe hem vist el vídeo d'un experiment social en el que s'explica la història de la Caputxeta Roja amb titelles a diferents sags. Al conte, el llop sempre s'ha de menjar a la dona però en este experiment la caputxeta es planta davant el llop i li diu que "no és no" i marxa del conte.

En general, el vídeo és una gran reflexió que representa els micromasclismes diaris. El conte de la Caputxeta conté micromasclismes dels quals els xiquets i xiquetes no s'enteren. Per exemple missatges com que la Caputxeta vesteix provocativa i per això el llop se la vol menjar.

Aquest conte representa el nostre dia a dia. I com este conte n'hi ha molts en situa-

cions diàries en les que es troben les dones.

El que més ens ha impactat ha sigut quan els nens li paren els peus al llop, reflexionen i li diuen que el conte pot canviar. En les situacions del dia a dia si deixem de fer micromasclismes i diem que "no és no" aquesta situació pot parar. Les dones poden vestir com vulguin i com els agradi, i no per això han de jutjar-les.

Finalment, creiem que és necessari este missatge per ser conscients dels micromasclismes que vivim dia a dia i canviar la societat perquè hi hagi una igualtat de gènere.

Abril Carbó Carbó i Martina Roigs
2n d'ESO, IES Matarraña

Centres aragonesos on s'ensenya català

CRA Ribagorça Oriental

Benavarrí, Tolba, Areny de Noguera, Montanui

GRAUS (Ribagorça)

IES Baltasar Gracián,
a l'Aula de Benavarrí

CRA La Litera

Albelda, Alcampell, Castellonroi, Estopanyà

CRA Altorricón (La Llitera)

El Torricó, Algaio, Vensilló

TAMARIT DE LLITERA (La Llitera)

CEIP San Miguel • IES La Llitera

SAIDÍ (Baix Cinca)

CEIP S. Juan Bautista • Aula de primer cicle d'ESO

CRA Ribera del Cinca

Torrent de Cinca, Vilella de Cinca, Miralsot

FRAGA (Baix Cinca)

CEIP Miguel Servet • CEIP San José de Calasanz • Colegio Santa Ana (concertat) • CEIP María Moliner • CEIP Litera (barri Litera) • IES Ramón J. Sender • IES Bajo Cinca

MEQUINENSA (Baix Cinca)

IES de Mequinenza • CEIP Mª Quintana

FAIÓ (Baix Aragó-Casp)

CEIP Ntr.^a Sr.ª Del Pilar

CRA Dos Aguas (Baix Aragó-Casp)

Favara, Nonasp

MAELLA (Baix Aragó-Casp)

CEIP Virgen Del Portal
IES Baix Matarranya

CRA Matarranya (Matarranya)

Calaceit, Massalió, la Vall del Tormo

CRA Algars (Matarranya)

Queretes, Lledó d'Algars, Arenys de Lledó, Beseit

CRA Alifara (Matarranya)

La Freixneda, la Portellada, Ràfels, Valljunquera.

VALL-DE-ROURES (Matarranya)

CEIP V. Ferrer Ramos • IES Matarraña

CRA Tastavins (Matarranya)

Pena-roja, Mont-roig, Fondespatla, la Sorollera

CRA Olea (Bajo Aragón/Maestrazgo)

Aiguaviva de Bergantes, la Ginebrosa, Bórdón

EOI Ignacio Luzán

(Montsó, Cinca Medio)

Fraga (Baix Cinca): Extensió de l'EOI Ignacio Luzán (Montsó)

EOI Fernando Lázaro Carreter Zaragoza II (Saragossa)

EOI Alcañiz (Alcaniys, Bajo Aragón)

Important: Si feu activitats que voleu que publiquem en aquest suplement o en la web de tempsdefranja.org, envia'ns la teua experiència a tempsdescola@gmail.com